

č sp
GL SLG Celje
1951/52

792(497.4 Celje)

219520022,1

COBISS ◻

daljšče celje

GLEDALIŠKI LIST

LETO VI.

1951 ★ 1952

ŠTEV. 1.

FRIEDRICH SCHILLER:

Marija Stuart

»To je prokletje, ki leži na kraljih,
da, sprti, svet raztrgajo v sovraštvu
in prebude vse furije razdora.«

(III. 4.)

PREMIERA: ČETRTEK 4. OKTOBRA 1951 OB 20

FRIEDRICH SCHILLER:
MARIJA STUART

TRAGEDIJA V PETIH DEJANJIH

S porabo Cegnarjevega prevoda poslovenil Oton Župančič

O S E B E :

MARIJA STUART, škotska kraljica, jetnica na Angleškem	Marija Goršič
ELIZABETA, angleška kraljica	Nada Božič
ROBERT DUDLEY, grof Leicesterski	Milan Furman
JURI TALBOT, grof Shrewsburyški	Peter Božič
VILJEM CECIL, baron Burleighski, veliki blagajnik	Janez Škof
GROF KENTSKI	Tone Uršič
VILJEM DAVISON, državni tajnik	Evgen Burdych
AMIJA PAULET, vitez, Marijin čuvaj	Franc Mirnik
MORTIMER, njegov stričnik	Branko Gombač
GROF AUBESPINE, francoski poslanik	Silvan Božič
GROF BELLIEVRE, izredni francoski poslanik	Bogo Kotnik
OKELLI, Mortimerjev prijatelj	Janez Drozg
DRUGEON DRUDY, drugi Marijin čuvaj	Peter Četina
MELVIL, njen dvornik	Avgust Sedej
HANA KENNEDY, njena dojka	Zora Červinka
MARGARETA KURL, njena hišna	Karolina Stegnar
KRVNIK	Ivan Čretnik
ČASTNIK TELESNE STRAŽE	Tone Vrabl

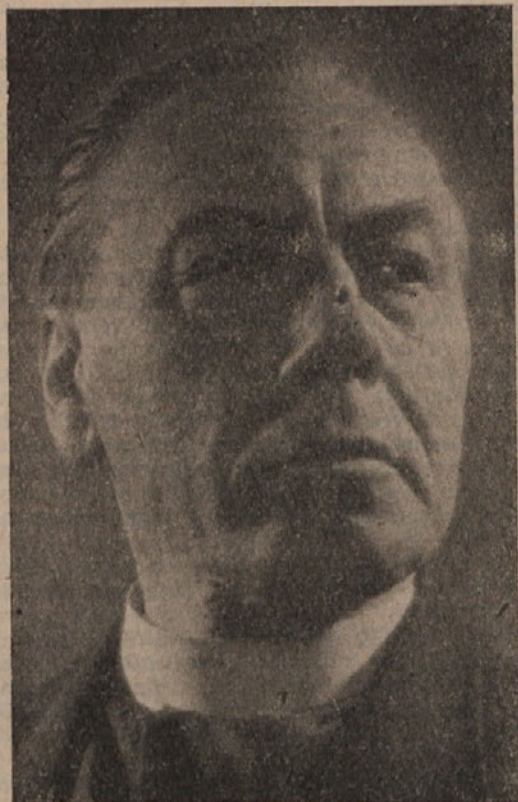
Francoski in angleski gospodje — Spremistvo — Dvorni služabniki angleške kraljice — Služabniki in služabnice škotske kraljice

Režija: Milan Skrbinšek, član SNG Ljubljana — Sceno po načrtih akad. slikarja Marjana Pliberška izdelalo tehnično osebje pod vodstvom odrskega mojstra Franja Cesarja — Slikarska dela izvršil Ivan Dečman — Kostume po načrtih Bogdane Vrečkove izdelala Oblačila pod vodstvom Jožice Frece in Rajka Košarja — Lasuljar: Riko Grobelnik — Razsvetljava: Bogomir Les — Inspicijent: Tone Vrabl — Šepetalka: Tilka Svetelšek.

TO ŠTEVILKO POSVEČAMO
GLEDALIŠKEMU UMETNIKU

Milanu Skrbinšku

OB ŠTIRIDESETLETNICI NJE-
GOVEGA DELA ZA RAZVOJ IN
NAPREDEK SLOVENSKE GLE-
DALIŠKE UMETNOSTI

Milan Skrbinšek
v vlogi župnika v Cankarjevih »Hlapcih« (1948-1949),
nagrajeni s Prešernovo nagrado za leto 1948.

MILAN SKRBINŠEK V CELJU

(1920. in 1951.)

Po končani prvi svetovni vojni so celjski Slovenci postali lastniki gledališkega posloppja, v katerem je bila zadnja slovenska predstava l. 1866. Zdaj imajo gledališče, a ni korporacije, ni ljudi, ki bi gledališče prevzeli in v njem igrali. Dolgo je trajalo, predno se je ustanovilo »Dramatično društvo«, v katerem so se pa takoj spočetka pojavila nezdrava osebna in politična trenja, ki se jim je pridružilo še različno gledanje na gledališče kot umetniško institucijo. Starejša generacija z Rafkom Salmičen na čelu je zagovarjala stališče, da naj gledališče služi predvsem zabavi, dočim so mladi, ki sta jim stala na čelu Stanko Gradišnik in pozneje Adolf Pfeifer, z mladostnim elanom zahtevali tako repertoarno politiko, ki bi garantirala gledališču naslov kulturnega zavoda. Ta notranja borba je trajala vso prvo sezono in je končala z ugotovitvijo, da umetniškega vzpona zavoda ne bo, če ne prevzame vodstvo gledališki strokovnjak, ki bo s svojim znanjem in s potrebno avtoriteto prevzel vzgojo ansambla in dal zavodu pečat hrama prave gledališke umetnosti.

Tako je prišel leta 1920. kot ravnatelj Mestnega gledališča v Celje Milan Skrbinišek, ki je pričel takoj z revolucionarnim delom: ustanovil je dramatično šolo, v katero je z velikim znanjem in z bogato gledališko prakso v kratkem času vzgojil dovolj velik ansambl mladih igralcev, s katerim je šel lahko na delo. Kratka, a umetniško bogata je bila sezona Skrbiniškovega delovanja v Celju, ki ga je moral zapustiti zaradi nerazumevanja vladajočih političnih faktorjev, katerim je bilo gledališče v prvi vrsti zavod, ki naj bi služil njihovim ciljem, ne pa umetnosti v smislu Skrbiniškovega delovanja. Ze takrat je Skrbinišek stremel za tem, da ustanovi v Celju **poklicno gledališče**, ki bi bilo neodvisno od vplivov dnevne politike ter bi kot umetnostna ustanova služilo samo enemu cilju: umetnosti. Tega svojega namena takrat ni mogel uresničiti.

Od tedaj je minulo nad trideset let, in danes je Milan Skrbinišek zopet v Celju. Poldicali smo ga, da nadaljuje tam, kjer je moral pred 30 leti začasno prenehati.

Danes imamo v Celju poklicno gledališče z mladim ansamblom, ki mu je treba umetniško močnega, avtoritativnega pedagoškega vodstva. Brez tega ni napredka: le z delom, trdim nenehnim študijem ob človeku velikih izkušenj in široke razgledanosti je mogoče doseči tisto stopnjo umetnosti, ki je potrebna takšnemu kulturnemu zavodu kot je poklicno gledališče v Celju.

Poklicali smo na to mesto Milana Skrbiniška, ki se je našemu vabilu radevolje odzval. Prepričani, da smo na ta način najbolj rešili vprašanje umetniškega vodstva našega ansambla, pozdravljamo starega prijatelja in revolucionarnega borca za umetniški vzpon celjskega gledališča Milana Skrbiniška v trdni nadi, da je z njegovim ponovnim prihodom v Celje **napočila nova doba v zgodovini našega gledališča!**

Fedor Gradišnik

Elizabeta in Marija Stuart

(Izvleček iz uvoda v študij »Marije Stuart«).

»Moja vera me je zmerom navdajala z mržnjo do njenega obnašanja, akoravno mi čast veleva, da branim njeno življenje.«

»Marija Stuart« je po vrstnem redu četrto Schillerjevo dramsko delo. Na njo je sicer mislil že preje, toda realizacijo je odložil, ker mu je bil bolj pri srcu »Don Carlos«. Da je delo bilo skoncirano leto kasneje (1800), je bila razen tega in razen življenjskih neprilik kriva predvsem njegova težka bolezen, ki mu je že čez pet let tudi pretrgala nit do zadnje minute plodnega življenja.

»Marija Stuart« pada v leta najtesnejšega Schillerjevega in Goethejevega prijateljstva (1795 — 1800), ki je imelo velik vpliv na njun pisateljski razvoj in pomembne odmeve v vsej nemški literaturi. Tako padajo v to razdobje tudi Goethejeva najboljša dela: »Wilhelm Meister« je bil dokončan, »Herman in Doroteja« sta bila precej nato zasnovana in napisana itd., a oba skupaj sta v tem času delala za gledališče. »Schillerjev talent je bil ustvarjen prav za gledališče«, je dejal Goethe o njem. »Z vsakim dramskim delom je stopil naprej in bil popolnejši.« Postavil ga je nasproti Calderonu, »ki je neskončno velik s tehnične in teatralne plati, toda Schiller je njemu nasprotno trdnejši, resnejši in večji po svojem hotenju.«

Slovenci smo dobili »Marijo Stuart« najprej v prevodu pesnika in prevajalca Frana Cegnarja (1826 — 1892). Med njegove najboljše prevode Schillerjevih del spada baš »Marija Stuart«, izšla v »Cvetju iz domačih in tujih logov« v Celovcu 1861, tako, da mimo tega prevoda ni mogel niti Oton Župančič, ko jo je 1921. nanovo prelil v naš jezik.

Čprav je Schiller pričel tragedijo z obsodbo junakinje in pustil na strani sodni postopek z vso politično primesjo, kakor je pisal Goetheju (1799) in delo po naslovu posvetil Mariji Stuart, so zbrani okrog dogodka politični ljudje Škotske, Francije, a predvsem Anglije, ki je tudi prizorišče tega zgodovinskega dogodka. Reč je tedaj o Westminster-Towerski oblasti na čelu s kraljico Elizabeto v drugi polovici XVI. stoletja, a Marija Stuart je skoraj kakor Veronika sredi snovanj in podvigov Celjskih grofov. Da je postavljena le-ta v središče, je odločil sam Schiller, ki se je, kakor je poročal Goetheju, že naveličal vojakov, junakov in vladarjev ter si zaželel »čisto človeškega, samo strastvenega predmeta.«

Kraljica Elizabeta (1558 — 1603), hči Henrika VIII. in ene izmed njegovih številnih žen Ane Boleyn, zaključuje dinastijo Tudorjev, ki so si s popolno podporo plemiško-buržuaznega parlamenta dobili neomejeno oblast, katere življenjsko dobo poznamo v politični zgodovini pod nazivom obdobje angleškega absolutizma. Njihova oblast je zrastle na zaplenjenem premoženju najprej nepokornih posvetnih fevdalcev. To premoženje je eden prvih Tudorjev, potem ko je izvedel popolno

ločitev angleške cerkve od rimske in oklical sebe za poglavarja nove t. zv. anglikanske cerkve, še povečal za zaplenjena in nato prodana zemljišča in imetje razpuščenih samostanov.

Anglikanska cerkev je postala državna cerkev. Vsi Angleži so ji morali pripadati, sicer so jih preganjali kot zločince proti državi. Nujno je bilo tedaj, da so poraženi fevdalni krogi Anglije iskali podpore v fevdalni, katoliški Španiji. Dvor in dvoru naklonjeni trgovci in industrijalci ter lordi kova veliki blagajnik William Cecil so vztrajali na odločni borbi proti Španiji. Sovraštvo nasproti Španiji je bilo enako sovraštvu nasproti katoličanstvu. Odločna zaščita angleške trgovine in industrije, poostreni boj s Španijo ter neusmiljeno trebljenje katoličanov je sestavljalo dnevni red tudi Elizabetinega kraljevanja.

To kraljevanje vladarice, ki je znala pripraviti v kopرنenje vladarje, nadvojvode in vojvode ter lorde skoro vseh evropskih narodnosti, ki jim je dovoljevala velike drznosti in nepopolna milovanja vse do dne, ko se je v njej zbudila kraljica ter jih poslala v Tower, deli sodobna zgodovina v tri poglavja: Elizabeta in vera, Elizabeta in morje ter Elizabeta in Marija Stuart.

*

Razmerje med Marijo in Elizabeto je bilo zamotano. Škotska kraljica je bila hči lotrinške vojvodinje Guise in vnukinja Margarete, hčere angleškega kralja Henrika VII. in se je poročila s Škotskim kraljem Jakobom V. Stuartom. Guisi so bili vneti katoliki. Kasneje so bili na čelu katoliške stranke, ki je v Franciji priredila pokolj protestantov v šentjernejski noči (1572). Ko se je v Škotski začela reformacija, so Marijo kot nepomirljivo katolikinjo odstavili. Povod za to so bile napake, ki jih je zgrešila, ko je dovolila svoji ženskosti, da je prerasla vladarico. Da je odbila lepega Leicestra, ki ji ga je Elizabeta priporočala za moža, je naravno; prav nič je ni mikalo pobirati bivše sestričine ljubimce, ne glede na to, da bi bil Leicester malo prida kralj. Soprogu Darnleyu je okrenila hrbet in si vzela za svetovalca in ljubimca italijanskega muzikanta Rizzija. Tudi tega črnega trubadurja je zamenjala za drugega bolj temperamentnega škotskega plemiča; z njegovo pomočjo je spravila moža na drugi svet in se tri mesece po njegovi smrti poročila z morilecem. To je bilo več, nego je moglo prenesti javno mnenje 16. stoletja. Od samega papeža, Španije, Francije in od vseh prijateljev zapuščeno so jo internirali v Loch Levenu. Po desetih mesecih in pol jetništva je maja 1568. pobegnila v Anglijo in se zatekla pod pokroviteljstvo kraljice Elizabete.

Tu je Marija kmalu postala središče zarot in španskih spletek, ki so bile naperjene proti Elizabeti in angleškemu protestantstvu. Ker Elizabete katoliki niso priznavali za zakonito kraljico, je nastopila Marija Stuart s svojimi pretenzijami na angleški prestol. Ali naj Elizabeta trpi v svojem kraljestvu navzočnost toliko nevarne prisvajalke prestola? Njeni svetovalci, ki so videli v Mariji simbol katoliške reakcije in predstavnicu najhujšega angleškega sovražnika Filipa II. Španskega, bi bili brez vsakršnega usmiljenja opravili z njo. Več ko enkrat so izdali

odredbe na podlagi katerih bi jo Elizabeta lahko poslala na morišče. Toda Elizabeta se je zadovoljila, da jo je imela pod ključem.

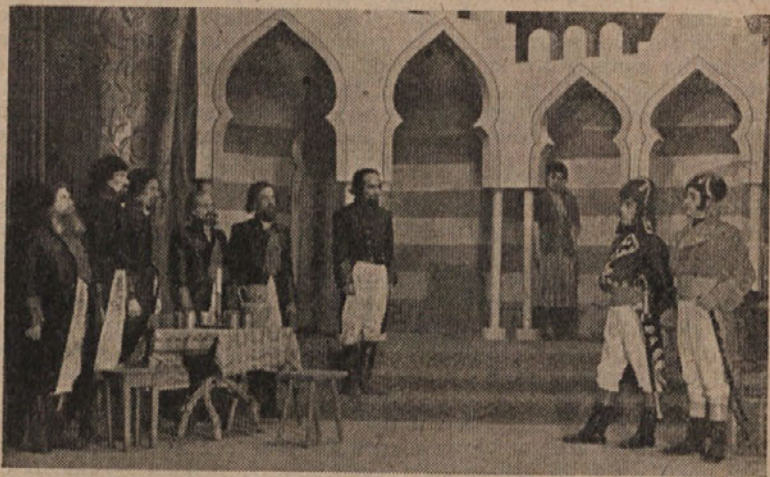
Tako je prišlo leto 1587; začelo se je dvajseto leto ječe — pokore dovolj, da sta tudi papež in cerkev pozabila Marijina prešuštva in umor ter obnovila svoje stare simpatije do kronane katoličanke. Tudi sama se je kljub tako dolgemu jetništvu še vedno oklepala podjetja, ki je merilo na Elizabetin pogin. Zalezovanje Marijinega početja je prevzel angleški poslanik v Franciji, Sir Francis Walsingham. Redno je prenil njena pisma, hkrati pa se Mariji hlinil kot goreč katolik in prijatelj. Naročen izzivac je zvalil Marijo v past. Skupina mladih ljudi je bila zasnovala naklep, da ubijejo Elizabeto; njih vodja je pisal Mariji pismo — seveda so ga prestregli — ki je v njem napovedoval umor in jo vpraševal za mnenje. Up Marijinih likvidatorjev se je izpolnil: Marija Stuart je odobrila umor in celo dajala morilcem nasvete. Marijo so v Fotheringhaju postavili pred sodišče. Oba doma parlamenta sta terjala takojšnjo usmrtitev. Elizabeta se je baje tudi zdaj obotavljala, kakor da ne bi hotela dati podložnikom prilike, videti obglavljenje kraljice in se zgledovati po njem. Nazadnje je vendar podpisala ukaz za usmrtitev (1587).

Ne lišp in ne zlato nista mogla prikriti starosti, ki je Elizabeti počasi, a sigurno lezla v obraz in postavo. Že je bilo gotovo, da ne bo mogla imeti otrok in zagotovitev nasledstva je postala nujna. Šele na smrtni postelji je kot »deviška kraljica« končno določila za naslednika — Marijinega sina Jakoba.

Vladarstvo kraljice Elizabete pa ni imelo svojega deleža le pri polaganju temeljev britskemu imperiju, marveč tudi pri ustvarjanju angleške umetnosti in književnosti, ki je zlasti dosegla tedaj svoj najvišji vrh. Thomas Moor, največji angleški humanist, je sicer že 1535 položil glavo na tnal, ker je odklonil, da bi priznal kralja za poglavarja cerkve; toda njegova beseda čez obstoječi red, razredno družbo in izkoriščanje revežev po bogatih, je ostala kažipot k bodoči, boljši družbeni ureditvi. Zato pa je še tu pesnik Edmund Spenser (1552 — 1599) ter Christopher Marlowe (1564 — 1593), gledališki igralec in dramatik, zlasti pa gledališčnika William Shakespeare (1564 — 1616) in Ben Jonson (1573 — 1637). Puritanski stari Londončani niso mogli uničiti njihovega namena, ko so igralce izgnali. »Kazati čednosti nje prave črte, sramoti nje pravo obličje, stoletju in telesu časa oditis njega prave podobe« so se zatekli na južno stran Temze, kjer lord župan ni imel sodne oblasti. Med mnogimi gledališči, ki so tu zrastle, je najslavnejši Shakespearejev Globe teater.

Ko zaključujem te zgodovinsko politične informacije o dobi v katero bomo z »Marijo Stuart« stopili, osvojimo še spoznanje, da dela ne postavljamo na oder zase, marveč za vso tisto množico, ki v slavnih in znamenitih življenjih išče odgovor na raznovrstna osebna, časovna, svetovno nazorska in življenjska vprašanja, še raje pa plodnih pobud in živih zgledov za uravnovešenje svojega življenja, za vero v sedanjost in bodočnost.

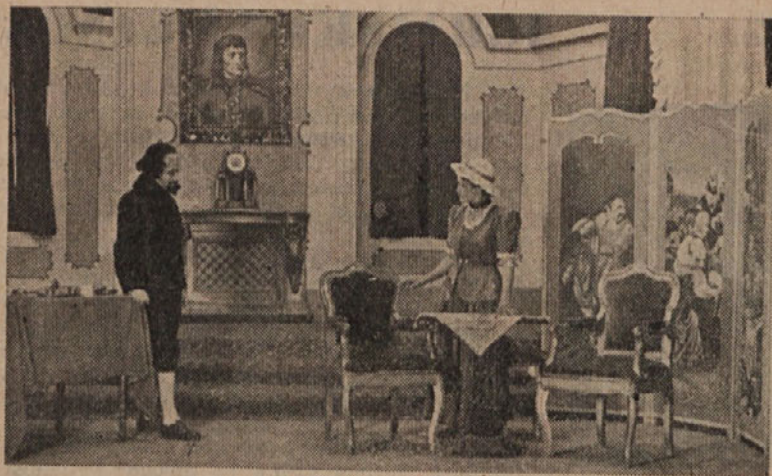
Stefan Zweig: Siromakovo jagnje

Na dvorišču generalnega stana v Kairu

Dupuy (Mirnik), Belliotta (Goršičeva), Berthier (Furman), Fourès (Gombač), Dechamps (Božič).

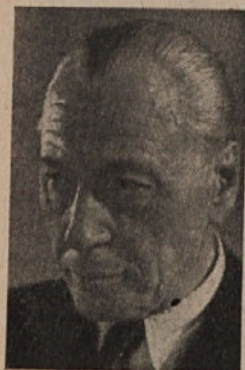
Fourès (Gombač) — Belliotta (Goršičeva)

Fouché (Grobečnik) — Bonaparte (Škof)

»Foto Pelikan«

IGRALSKA UMETNOST

Naloga igralčeve umetnosti kot dela celotne odrske umetnine (predstave) je, da vsak igralec z umetniškim ustvarjanjem svojega v dramsko delo vključenega lika v okviru režije, skupno z drugimi liki prikazuje dramska dela, ki so nastajena v knjigi, v živih, prepričevalnih podobah na odru.

Sele s tem živim prikazovanjem dramskih del na odru dobe te literarne umetnine svojo končno obliko; predvsem zato, ker so napisane z namenom, da se uprizore, a še v globljem smislu, ker je bistvo vsake napisane drame v tem, da je kot podoba tistega kosa življenja, ki ga hoče prikazovati, v toliko nepopolna, v kolikor mora s svojim besedilom in z dogodki, ki jih kaže, poudarjati predvsem **dramatične** pojave življenja. Epična širina in lirična statičnost bi v dramskem delu bile ovira za tisto dramatično dinamičnost in razgibanost, ki sta za dosego notranjega in vnanjega dramatičnega učinka dela najmočnejši komponenti.

So dramska dela, ki so v gornjem smislu nehote, ali tudi hote premalo dramatična, da bi prišla za uprizoritev sploh v poštev, čeprav zavzemajo **literarno** svoje vredno mesto. Ni namreč treba, da bi za uprizoritev neprimerna oblika pomenila njih manjšo umetniško vrednost; samo da je ta vrednost tedaj samo literarna. Lahko pa se zgodi, da se takšno dramsko delo kdaj vseeno uprizori; to se pravi, da tvegamo z njim umetnostni eksperiment. In nikakor ni izključeno, da takšno delo trenutno tudi uspe, kar se tiče namreč njegovega splošnega vpliva na občinstvo. A tedaj uspe samo zaradi tega, ker je v njem toliko **pesniških** in **etičnih** vrednosti, ki občinstvo prevzamejo s svojo **lepoto**. Nikakor pa se takšno delo ko je enkrat uprizorjeno, ne pojavlja spet vedno znova na odru, ker ne more zadostiti največjemu pričakovanju občinstva, ki prihaja v **gledališče** notranje čisto drugače usmerjeno, kot je takrat, ko se pogloblja doma med štirimi stenami v knjigo!

Občinstvo, ki prihaja v gledališče, pričakuje, da ga bodo dogodki na odru prevzemali s svojo dramatično razgibanostjo in z napetostjo celotnega dejanja; da bo sodoživljalo ona trenja med posameznimi liki drame, ki so posledica že v naprej danih ali tekom dejanja nastajajočih trenj med njimi. Zaostritev teh trenj in njih rezultat — vesel ali tragičen — to je tisto, kar občinstvo ob predstavi najbolj miha in privlačuje.

Vrnimo se torej od teh takoiimenovanih **knjižnih** dram k tistim, ki jih lahko imenujemo odrske drame in ki prihajajo v prvi vrsti za

uprizoritev v pošte, da doženemo, kakšna je naloga igralske umetnosti.

Znano je, da je celo med stalnim gledališkim občinstvom zelo malo onih ljudi, ki bi dramska dela z užitkom prebirali; to pa zaradi tega, ker je vpliv dramskega dela, če ga samo bereš, za bralca ki nima tiste bujne domišljije, ki odlikuje umetnostnega ustvarjalca, zaradi svojega v primeri z romanom ali drugo epično pesnitvijo zelo pičlega besedila pomanjkljiv, torej nezadosten.

Sele uprizoritev ustvarja tudi tiste skrite toke življenja, ki lebde v napisanem dramskem delu med vrsticami in za besedami ter oživlja občinstvu ob enem tudi — idejnost dela.

Iz tega spoznamo, da je igralčeva, oziroma režiserjeva umetnost čisto svojska umetnostna panoga, ki ne poustvarja samo, temveč mora **soustvarjati**, če naj zaživi dramatikovo delo na odru polno in prepričevalno v tisti obliki, ki odgovarja podobi pesnikove domišljije; ki je pa zaradi arhitektonskih in drugih estetskih zakonov dramskega dela ni smel in mogel prenesti v **celoti** v knjigo, ker bi se sicer bil moral odločiti, da napiše namesto drame — črtico, novelo ali roman, ki bi mu dovoljeval, da oživi v bralcu z besedami tisto splošno nastrojenje, lirčno zvenenje in podobo okolja, ki ga lahko pričarata na oder s svojimi sredstvi — režiser in igralec.

Iz vsega tega sledi, da je ustvarjalna naloga igralčeve umetnosti zelo globoka in velika. Odrskemu tvorcu v knjigi napisana drama ni niti v toliko zadostna podlaga za njegovo umetnino, ki je predstava ali posamezni lik v njej, kakor je režiserju in dirigentu partitura opere. V partituri je dinamično in ritmično svojstvo opere že **določeno** v tistem zvenenju, ki ga je ustvaril in končnoveljavno dognal že komponist v svoji domišljiji; medtem ko morata dramski igralec in režiser vse to zvenenje črpati in intuitivno ustvarjati iz **svoje** domišljije.

Odrskemu tvorcu je torej napisana drama samo gmota, iz katere mora ustvariti čisto **svojo umetnino**.

Biti mora zato obdarovan pravtako z veliko in bujno domišljijo kakor vsak drug umetnik, sicer bi bile njegove »ustvaritve« le onemoglo jecljanje, ki bi ostajalo daleč za pesniškimi umetninami dramatikov, tako da bi njegovo »prikazovanje« posameznega lika, oziroma celotnega dela, zmanjšalo na odru še tisti vtis, ki ga ima za bralca z zadostno domišljijo že v knjigi.

Naloga odrskega tvorca ni torej samo velika, temveč tudi zelo **kulturno odgovorna!**

Zato si mora vsak, ki se misli posvetiti študiju odrske umetnosti, posebno pa oni, ki so se odločili zanjo, da postanejo igralci in režiserji, buditi svojo **kulturno vest!**

Vprašati se je treba, če si res sledil svojemu zate neomajno prepričljivemu občutku, da si **rojen** za umetnostno ustvarjanje sploh a za gledališko še prav posebej, preden se končnoveljavno odločiš, da boš vztrajal pri tem študiju.

(Nadaljevanje sledi)

Zgodovina celjskega gledališkega življenja

(Nadaljevanje)

Tako so se vrstile »besede« celjske čitalnice od njene ustanovitve naprej tja do leta 1864, vedno z istim programom: govori političnih predstavnikov, nastopi raznih ad hoc sestavljenih pevskih zborov, deklamacije rodoljubov in »milih« gospe in gospodičen ter končno kulminacije vseh čitalničnih prireditev: ples do rane zore!

Če prebiramo v »Novicah« poročila o teh prireditvah, se ne moremo ubraniti rahlemu nasmehu: bili so to pač še zelo primitivni in naivni časi, ko so navdušeni dopisniki kovali v deveta nebesa vsak nastop povprečnega pevca ali pevke ter jih primerjali ali »slavčku« ali pa najslavnejšim pevcem tedanje dobe! Vse je bilo izvrstno, nepresegljivo, v srce segajoče, do solz prodirajoče... Kar pa so na teh prireditvah govorili narodni voditelji in prvaki — to je bilo sveto in bog ne daj, da bi si upal kdo dvomiti o stodstotni pravilnosti nazorov, ki jih je tak narodni prvak utemeljeval v svojih govorih!

O kakšnih gledaliških predstavah prva leta po ustanovitvi čitalnice ni nobenega sledu in iz zapisnikov o društvenih sejah moremo zaslediti prvi predlog o prirejanju gledaliških predstav šele na seji čitalnice dne 2. aprila 1864. Prihodnja seja, ki je bila dne 19. maja 1864., pa je sklenila o tem predlogu sledeče:

»Glede gledaliških iger, za katere so trije gospodje govorili, naj bi se tudi v čitavnici naši začele predstavljati, so gg. Terstenjak, Hafner in Kapus teh misli, naj bi se to za čas še opustilo in se pozneje o priležnišem času kaj določilo.«

Razmere torej še niso bile zrele, oziroma ni bilo še človeka v čitalniškem odboru, ki bi si bil upal prevzeti nase breme za ustanovitev diletantskega odra in igralske družine. Vse nekaj drugega je prirediti vsajno »besedo« z bombastičnimi govori rodoljubov, prepevanjem »milih« narodnih popevcic in z zaključnim narodnim plesom kot pa skromno gledališko igro, ki pri vsej svoji primitivnosti zahteva vendarle gotove priprave, učenja, vaje, tehnične opreme odra in predvsem človeka, ki bi znal s svojo požrtvovalnostjo in s svojim znanjem vse to organizirati, uvežbati in izpeljati. Takega človeka zaekrat čitalnica še ni imela, zato je morala ostati pri svojih »besedah« in čakati na ugodnejši čas!

Kljub temu pa so bile »besede« celjske čitalnice za tiste čase velike prosvetno-politične važnosti ne samo za celjske meščane, temveč za vso Savinjsko dolino. Zlasti leta 1863. in 1864. je prirejala čitalnica propagandne izlete v bližnjo in daljno okolico Celja — tako v Zalec, Sv. Jurij ob južni železnici, v Mozirje in v Laško. Povsod v teh krajih je imela svoje organizatorje: v Zalcu Žužo in Lipolda, v

Mozirju Goričarja in Lipolda, v Sentjurju dr. Ipavca in Ripšla, v Laškem trgu Slavca in Valentiniča.

Kakšno je bilo navdušenje po takih izletih, nam priča poročilo o »besedi« v Mozirju dne 9. avgusta 1863. in v Laškem dne 17. avgusta istega leta. Poročilo, ki so ga prinesle Bleiweisove »Novice« v št. 35. z dne 2. septembra 1863. končuje s sledečimi vzvišenimi besedami:

»Srečne livade savinske doline, na katerih tako iskreni Slovenci prebivajo, v katerih je izbudil se tako čvrsto slovenski duh, in ktere navdaja tolika navdušenost za povzdigo omike, za duševni blagor svojega naroda! Blagodarna bistra Savinja, ki kot dragocen, srebrn trak slovenske trge z mestom našim vežeš in jim tako čudovito narodnega duha deliš, porosi s svojo redivno, plodonosno vodico še tudi tiste kraje naše ljube domovine, kjer še zavest slovenska dozdej spi, ter zdrami s svojimi milosrčnimi valovi Slovence, da se zbudijo k duševnemu delovanju. Navduši jih s svojo zdravilno, čarobno močjo, da bodo, kakor domoljubni Laščanje, in kakor slišimo, skoraj tudi vrli Zavčanje, ne samo-le v veselicah, temveč tudi v umetnosti in na slovstvenem polju pokazali, da so Slovenci, in koliko more in na kakošni stopnji je že naš ljubi slovenski materni jezik!«

Zadnji odstavek, ki govori o umetnosti in o slovstvenem polju ter na rahlo ironizira prirejanje veselic, je v prvi vrsti namenjen Celjanom, kajti v Laškem so 17. avgusta 1863. vprizorili gledališko predstavo »Dobro jutro!«, Celje pa je imelo svojo zadnjo slovensko gledališko predstavo 1. 1852! Lahke namig odboru celjske čitalnice, naj se zgane in ne prireja samo »besede«, veselic in plesov...

Toda zaenkrat je ostalo še vse pri starem. V ostalem pa je bilo društveno življenje zelo razgibano, vse »besede« so bile dobro obiskane, za pevske točke programov sta skrbela zlasti brata **Gustav in Benjamin Ipavec**, pa tudi pevovodja čitalnice **Gregor Tribnik** ni bil samo učitelj petja, temveč tudi komponist in izvajalec koncertnih točk na klavirju. Tekste k skladbam bratov Ipavcev je zlagal **Davorin Terstenjak**, ki je bil takrat župnik v Sv. Juriju, kjer je bil dr. Gustav Ipavec zdravnik. Za zabavni del čitalniških »besed« je skrbel teharski mlinar **Anton Grabič**, ki je svoje priložnostne pesmi tudi sam uglasbil in jih vedno z velikim uspehom sam prednašal. Večkrat je nastopal tudi **pevski kvartet iz St. Jurja**, ki sta mu bila duši zdravnika Rüpšl in dr. Gustav Ipavec. Izmed ženskih solistinj na čitalniških »besedah« se je zlasti odlikovala **žena trgovca Kapusa**, ki je bila pozneje tudi ena glavnih igralk celjskega gledališča v čitalniški dobi.

Zanimivo je, da je v tem času izšlo v Celju troje muzikalnih zbirk, katerih vsebino tvorijo same pesmi iz repertoarja »besed« celjske čitalnice.

»Novice« poročajo 1. 1862. 12. XI. štev. 48., da je izšla v Celju sledeča publikacija:

»**Slovenske pesme**«, složila in blagorodnemu gospodu **Štefanu Kočevarju**, dohtarju zdravilstva, c. kr. okrajnemu zdravniku, več učeni družb so članu in predsedniku narodne čitalnice v Celju posvetila brata dohtarja Benjamin in Gustav Ipavca. V Celju 1862, založil Jurij Tarman, knjigotržec. Vsebina: Gustav Ipavec: 1. Opolnoči (samospev),

2. Zvezda (četverospjev), 3. Pod lipo (četverospjev), 4. Budnica (kor). Besedilo vseh pesmi je napisal Davorin Terstenjak. — Benjamin Ipavec: 1. Zapuščena (besed. Prešeren — četverospjev), 2. Domovini (besed. dr. Razlag — četverospjev), 3. Napitnica (G. Krek — kor) 4. Ilirija oživljena (Valentin Vodnik).

»Ne rečemo preveč, da duha narodnih napevov sta razun Riharja najboljše dosedaj zapopadla brata Ipavca v svojih kompozicijah. Drugi naši domači skladniki, čeravno so nekatera njihova dela izvrstna, še so preveč napolnjeni z duhom italijanskega ali nemškega glasa, in pesmi so preumetno zložene, zato tudi se težko obnarodijo, in le ostanejo lastina umnih in izurjenih pevcev. — Zunanja oblika je krasna iz znane Kleinove tiskarnice v Beču. Umno izpeljani obrazek (vigneta) predstavlja razvalino rifenberškega gradu, blizu katerega sta slavna skladatelja rojena. Napis naslovnega lista je z rdečimi in modrimi črkami napisan, tako da ima pevec slovenske narodne barve pred očmi.«

(Nadaljevanje sledi)

IZ GLEDALIŠKE SINDIKALNE PODRUŽNICE

Meseca avgusta se je vršil izredni občni zbor sindikalne podružnice Mestnega gledališča, do katerega je prišlo v glavnem zaradi nastopa nove sezone ter službene preemstitve bivšega predsednika.

Po razrešnici celotnega odbora so sledile volitve novega odbora. Za novega predsednika je bil soglasno izvoljen gledališki igralec Peter Božič. Novoizvoljeni predsednik se je zahvalil za zaupanje članstvu ter obljubil obdržati najtesnejši stik z upravo Mestnega gledališča. Istočasno je zaprosil tudi vse članstvo za čim boljše sodelovanje, ker da se da prijetno delati in ustvarjati samo v kolektivu, v katerem vlada prijateljsko občutje.

V diskusiji so se oglasili skoraj vsi člani. Upravnik tov. Fedor Gradišnik je razložil trenutno stanje gledališča v njegovi borbi za obstoj, saj vlada v vsej državi nekaka gledališka kriza, ki ima več vzrokov, kar lahko zasledimo v dnevnem časopisju. Tov. upravnik je tudi povedal, da dobimo letos za umetniško vodstvo priznanega režiserja in igralca iz Ljubljane tov. Milana Skrbinška, kasneje pa za razne posamezne režije še druge mojstre gledališke umetnosti. Diskusija je bila zelo obširna in so se v njej obravnavale še razne notranje razmere kolektiva.

Ob zaključku zбора so bile sprejete s popolnim odobravanjem naslednje obveze: mesečno se bo vršil najmanj dvakrat strokovni in politični študij, a v prostem času bo sindikat prostovoljno naštudiral Kreftove »Celjske grofe«; razen tega se bo obnovila garderoba, za kar se je obvezal tov. Škof Janez.

Štefan Švegl

Do teh prvih, zlatih, jesenskih dni je vsa leta prej išoč okrepčila in razvedrila med svojimi dragimi, sredi zgornjesavinjskih njiv, travnikov in host ob vznožju Mozirskih planin pomagal premetati otavo, otresti drevo ali postreči pri vpregi. Letos jim je manjkal prvič. Tudi v šolo ga ne bo, za kateder pred mladino in ne v gledališče na oder...

Tam v golteškem rebru spi Štefan Švegl že od junija sem svoj večni sen.

Kdo in kje ga najbolj pogrešamo?

V gledališču radi odpravimo zmrdovanja, ki se rode kadar je tu tam prevzeti tudi krajšo. »vidno« vlogo z besedami: nihče ni nena-domestljiv. Seveda se Švegla to ni nikoli tikalo — in baš zato ga še dclgo ne bomo mogli nadomestiti.

V letih 1948 — 1950, torej v prvi petletki celjskega gledališča ni šlo čez njegove deske nobeno pomembnejše delo v katerem ne bi nastopil Švegl, ta svojevrsten oblikovalec, v obrazu in besedi tvorno razgiban ustvarjalec vitezov in odvetnikov in zopet grofov, pa predsednikov in oficirjev. Z vsakim teh obrazov je odkrival samega sebe, svojo usodo, svoja češčenja in oboževanja, v svobodo stremečo osebnost.

Resnično — med tiste, na katerih je slonel del celjskega gledališkega življenja, je postal tudi Švegl. Kar preletimo galerijo njegovih likov. To so Kogej v »Mokrodolcih«, Piccolomini v »Celjskih grofih«, ravnatelj Dvornik v »Maturi«, Mihejev v »Novem domu«, sodnik Mežon v »Desetem bratu«, Pera Kalenič v »Gospe ministrici«, pl. Gornik v »Za narodov blagor«, kapetan Holz v »Talcih«, Mirko Serajnik v »Miklovi Zali«, car Dagobert v »Ušesa carja Kozmijana«, general Maljko v »Tajgi«, polkovnik Pickering v »Pygmalionu«, dr. Kostanjšek v »Kreaturah«, grof Hohenwart v »Komedijantih«, senator v »Ognju in pepelu« in predsednik pl. Walter v »Kovarstvu in ljubezni«.

Našteli smo jih, da nam je laže preceniti njegov pomen v tvornosti povojnega celjskega gledališča ter mu ob prezgodnjem grobu izreči toliko bolj globoko zahvalo za ves vložen trud in požrtvovalnost.

Objokujoč izgubo tovariša in prijatelja, zagotavljamo, da bomo hranili njegov spomin s posnemanjem njegovega inteligentnega, ugla-njenega in galantnega odnosa do gledališke umetnosti.

Gustav Grobelnik

»ZLATARNA« Celje-Gaberje — tel. 152. — Srebrn in zlat nakit, prstani, srebrno jedilno orodje

»INSTALACIJE« Celje, Vodnikova ul., tel. 56
Toplovodne in sanitarne naprave, ključavničarstvo, strojno ključavničarstvo, strojna precizna mehanika

»TOVARNA TEHTNIC IN SIT« Celje, Mariborska 2. — Industrijsko izdelovanje tehtnic, pločevinastih in žičnih sit

»CEMENTNINE« Celje, Cankarjeva ul., tel. 257
Kamnoseški, cementni in pečarski izdelki

»TOVARNA POHIŠTVA« — Celje, Razlagova ul., tel. 161. — Sobno in stavbno pohištvo, tapetniški izdelki

»LESNO PREDELOVALNO PODJETJE« Celje, Mariborska c., tel. 386. — Sodarski, strugarski, kolarski in žagarski izdelki, smuči in tesarstvo

»TOVARNA PERILA« Celje, Zavodna, tel. 310 in 328. — Konfekcija vseh vrst perila in oblek

»TEKSTILNA TOVARNA« Celje, Sp. Hudinja, tel. 181. — Tkalnica bombaža, okrasnih trakov in vrvic

»OBLAČILA« Celje, Cankarjeva ul., tel. 258. Šivalnica perila, izdelovalnica prešitih odev, čevljarstvo, pletilstvo, moško in žensko krojaštvo

»AGENTURA LOKALNIH PROIZVODOV« Celje, Ljubljanska c., tel. 127. — Nabava surovin, prodaja lokalnih proizvodov, prirejanje gospodarskih razstav, izvozni in uvozni posli

SVET ZA LOKALNO INDUSTRIJO
MLO CELJE